

השטן בספר איוב – למהות הסבל בעולם

הפעם הראשונה	הפעם השנייה
(ו) וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל־ד' וַיָּבֹא גַם־הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם:	(א) וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל־ד' וַיָּבֹא גַם־הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם לְהִתְיַצֵּב עַל־ד':
(ז) וַיֹּאמֶר ד' אֶל־הַשָּׁטָן מֵאֵין תָּבֵא וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת ד' וַיֹּאמֶר מִשׁוֹט בָּאָרֶץ וּמִהַתְּהַלֵּךְ בָּהּ:	(ב) וַיֹּאמֶר ד' אֶל־הַשָּׁטָן אֵי מִזֶּה תָּבֵא וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת ד' וַיֹּאמֶר מִשׁוֹט בָּאָרֶץ וּמִהַתְּהַלֵּךְ בָּהּ:
(ח) וַיֹּאמֶר ד' אֶל־הַשָּׁטָן הֲשִׁמְתָּ לְבָבְךָ עַל־עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כְּמֹהוּ בָּאָרֶץ אִישׁ תָּם וַיִּשָּׁר יָרָא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע:	(ג) וַיֹּאמֶר ד' אֶל־הַשָּׁטָן הֲשִׁמְתָּ לְבָבְךָ אֶל־עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כְּמֹהוּ בָּאָרֶץ אִישׁ תָּם וַיִּשָּׁר יָרָא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע וְעַדְנוּ מִחֲזִיק בְּתַמְתּוֹ וְתַסִּיתָנִי בּוֹ לְכַלְעוֹ חַנָּם:
(ט) וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת־ד' וַיֹּאמֶר הַחַנָּם יָרָא אִיּוֹב אֱלֹהִים: (י) הֲלֹא אֶתָּה שָׂכַתְּ בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וּבְעֵד כְּלֵאֲשֵׁרֶלּוֹ מִסָּבִיב מַעֲשֵׂה יָדָיו בְּרַכְתָּ וּמִקְנֵהוּ פָּרָץ בָּאָרֶץ:	(ד) וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת־ד' וַיֹּאמֶר עוֹר בְּעֵד־עוֹר וְכָל אֲשֶׁר לֹאִישׁ יִתֵּן בְּעֵד וּנְפֹשׁוֹ:
(יא) וְאוֹלָם שְׁלַח־נָא יָדְךָ וְגַע בְּכֵל־אֲשֵׁרֶלּוֹ אִם־לֹא עַל־פְּנוּיָךְ יִבְרַכְּךָ:	(ה) אוֹלָם שְׁלַח־נָא יָדְךָ וְגַע אֶל־עַצְמוֹ וְאֶל־בְּשָׂרוֹ אִם־לֹא אֶל־פְּנוּיָךְ יִבְרַכְּךָ:
(יב) וַיֹּאמֶר ד' אֶל־הַשָּׁטָן הִנֵּה כָל־אֲשֵׁרֶלּוֹ בְּיָדְךָ רַק אֲלֵיוֹ אֶל־תִּשְׁלַח יָדְךָ וַיֵּצֵא הַשָּׁטָן מֵעַם פְּנֵי ד':	(ו) וַיֹּאמֶר ד' אֶל־הַשָּׁטָן הִנֵּה בְּיָדְךָ אֵף אֶת־נַפְשׁוֹ שְׁמֵר: (ז) וַיֵּצֵא הַשָּׁטָן מֵאֶת פְּנֵי ד'

אוב - דף מספרות - Word

בסייד

השטן בספר איוב – למהות הסבל בעולם

הפעם הראשונה	הפעם השנייה
(ו) וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל־ד' וַיָּבֹא גַם־הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם:	(א) וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל־ד' וַיָּבֹא גַם־הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם לְהִתְיַצֵּב עַל־ד':
(ז) וַיֹּאמֶר ד' אֶל־הַשָּׁטָן מֵאֵין תָּבֵא וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת ד' וַיֹּאמֶר מִשׁוֹט בָּאָרֶץ וּמִהַתְּהַלֵּךְ בָּהּ:	(ב) וַיֹּאמֶר ד' אֶל־הַשָּׁטָן אֵי מִזֶּה תָּבֵא וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת ד' וַיֹּאמֶר מִשׁוֹט בָּאָרֶץ וּמִהַתְּהַלֵּךְ בָּהּ:
(ח) וַיֹּאמֶר ד' אֶל־הַשָּׁטָן הֲשִׁמְתָּ לְבָבְךָ עַל־עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כְּמֹהוּ בָּאָרֶץ אִישׁ תָּם וַיִּשָּׁר יָרָא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע:	(ג) וַיֹּאמֶר ד' אֶל־הַשָּׁטָן הֲשִׁמְתָּ לְבָבְךָ אֶל־עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כְּמֹהוּ בָּאָרֶץ אִישׁ תָּם וַיִּשָּׁר יָרָא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע וְעַדְנוּ מִחֲזִיק בְּתַמְתּוֹ וְתַסִּיתָנִי בּוֹ לְכַלְעוֹ חַנָּם:
(ט) וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת־ד' וַיֹּאמֶר הַחַנָּם יָרָא אִיּוֹב אֱלֹהִים: (י) הֲלֹא אֶתָּה שָׂכַתְּ בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וּבְעֵד כְּלֵאֲשֵׁרֶלּוֹ מִסָּבִיב מַעֲשֵׂה יָדָיו בְּרַכְתָּ וּמִקְנֵהוּ פָּרָץ בָּאָרֶץ:	(ד) וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת־ד' וַיֹּאמֶר עוֹר בְּעֵד־עוֹר וְכָל אֲשֶׁר לֹאִישׁ יִתֵּן בְּעֵד וּנְפֹשׁוֹ:
(יא) וְאוֹלָם שְׁלַח־נָא יָדְךָ וְגַע בְּכֵל־אֲשֵׁרֶלּוֹ אִם־לֹא עַל־פְּנוּיָךְ יִבְרַכְּךָ:	(ה) אוֹלָם שְׁלַח־נָא יָדְךָ וְגַע אֶל־עַצְמוֹ וְאֶל־בְּשָׂרוֹ אִם־לֹא אֶל־פְּנוּיָךְ יִבְרַכְּךָ:
(יב) וַיֹּאמֶר ד' אֶל־הַשָּׁטָן הִנֵּה כָל־אֲשֵׁרֶלּוֹ בְּיָדְךָ רַק אֲלֵיוֹ אֶל־תִּשְׁלַח יָדְךָ וַיֵּצֵא הַשָּׁטָן מֵעַם פְּנֵי ד':	(ו) וַיֹּאמֶר ד' אֶל־הַשָּׁטָן הִנֵּה בְּיָדְךָ אֵף אֶת־נַפְשׁוֹ שְׁמֵר: (ז) וַיֵּצֵא הַשָּׁטָן מֵאֶת פְּנֵי ד'

1. השטן במקרא:

במדבר כב, כב

ויחר אף אלהים כי הולך הוא ויתיצב מלאך ד' בדרך לשטן לו והוא רכב על אתנו ושני נערכיו עמו

שמואל א פרק כט

(ד) ויקצפו עליו שרי פלשתים ויאמרו: לו שרי פלשתים השוב את האיש וישוב אל מקומו אשר הפקדתו שם ולא ירד עמו במלחמה ולא יהיה לנו לשטן במלחמה ובמה יתרצה זה אל אדניו הלוא בראשי האנשים ההם:

מלכים א פרק ה

(יח) ועתה הניח ד' אלהי לי מסביב אין שטן ואין פגע רע:

מלכים א פרק יא

(כג) ויקם אלהים לו שטן את רזון בן אלידע אשר ברח מאת הדדעזר מלך צובה אדניו:

זכריה פרק ג

(א) ויראני את יהושע הכהן הגדול עמד לפני מלאך ד' והשטן עמד על ימינו לשטנו: (ב) ויאמר ד' אל השטן יגער ד' בך השטן ויגער ד' בך הבחור בירושלם הלוא זה אוד מצל מאש: רש"י שם: לשטנו - להשטינו על שהיו בניו נשואות נשים נכריות כמו שכ' בספר עזרא וימצא מבני הכהנים אשר הושיבו נשים נכריות מבני יהושע בן יהוצדק: מצודות ציון: השטן - מלאך מקטרג. לשטנו - ענין קטרוג וכן כתבו שטנה (עזרא ד):

שמואל ב פרק כד

(א) ויטף אף ד' לחרות בישראל ויטת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל ואת יהודה: דברי הימים א פרק כא (א) ויעמד שטן על ישראל ויטת את דוד למנות את ישראל:

2. בבא בתרא, טז ע"א

ותסיתני בו לבולעו חינום: "אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כאדם שמסיתין אותו וניסת

3. מיכיהו בן ימלה:

מלכים א פרק כב

(יח) ויאמר מלך ישראל אל יהושפט הלוא אמרתי אליך לוא יתנבא עלי טוב כי אם רע: (יט) ויאמר לכן שמע דבר ד' ראיתי את ד' ישב על כסאו וכל צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו: (כ) ויאמר ד' מי יפתה את אחאב ויעל ויפל ברמת גלעד ויאמר זה בכה וזה אמר בכה: (כא) ויצא הרוח ויעמד לפני ד' ויאמר אני אפתנו: ויאמר ד' אליו במה: (כב) ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאי ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן: (כג) ועתה הנה נתן ד' רוח שקר בפי כל נביאי אלה וד' דבר עליך רעה:

הדיאלוג של אלוקים והשטן באיוב	סיפור מיכיהו בן ימלה
ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ד' ויבוא גם השטן בתוכם:	ראיתי את ד' ישב על כסאו
ויבאו בני האלהים להתיצב על ד'	וכל צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו
ויאמר ד' אל השטן השמת לבך על עבדי איוב כי אין כמהו בארץ איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע:	ויאמר ד' מי יפתה את אחאב
ויצא השטן מעם פני ד':	צא ועשה כן:
ותסיתני בו לבולעו חנום:	ועתה הנה נתן ד' רוח שקר בפי כל נביאי אלה וד' דבר עליך רעה:

4. עקידת יצחק:

אברהם	איוב
כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנה את יחידך ממני:	השמת לבך על עבדי איוב כי אין כמהו בארץ איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע:
ואברכה מברכיה ומקללה אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה:	אם לא על פניו יברכך:
וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו	ויבאו בני האלהים להתיצב על ידוד
קום התהלך בארץ לארפה ולרחבה כי לה אתננה:	ויאמר משוט בארץ ומהתהלך בה:
ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב:	מעשה ידיו ברכת ומקנהו פרוץ בארץ:
(כ) ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת אשתו ואת כל אשר לו:	הלא אתה שכת בעדו ובעד ביתו ובעד כל אשר לו מסביב [...] ואולם שלח נא ידך וגע בכל אשר לו אם לא על פניו יברכך:
(לו) ותלד שרה אשת אדני בן לאדני אחר זקנתה ויתן לו את כל אשר לו:	
(ה) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק:	
ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנה את יחידך ממני:	(יא) ואולם שלח נא ידך [...] הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך [...] ואולם שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו [...]

בבא בתרא טו ע"ב

אמר ר' יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר מאברהם דאילו באברהם כתוב, 'עתה ידעתי כי ירא א-לקים אתה' ובאיוב כתוב 'תם וישר וירא א-לקים וסר מרע'.

ויבוא השר משטמה ויאמר לפני האלהים: הנה אברהם אהב את יצחק בנו ויבכרהו על כל. אמור לו, ויעלהו עולה על המזבח, ואתה תראה אם יעשה את הדבר הזה, ותדע אם נאמן הוא בכל אשר תנסהו (ספר היובלים, יז, טז).

5. נפילתם של החוקרים בפח:

ד' פרנקל, 'דמותו של האלוהים בספר איוב', שנתון לחקר המקרא והמזרח הקדום כב (תשע"ג), הערה 46 ועמ' 19-20

ברובד העמוק, אם מקבלים טענה זו כאמירה כנה וישירה [=את דברי 'איפה היית ביסדי ארץ', כנויפה אלוקית על היומרה של איוב לבוא במשפט עם האלוקים מתוך 'ידיעה'], ולא כניסיון של ה' להתחמק מלתת לאיוב תשובה בלבד, הרי שהיא בעצם מערערת את יסודות הסיפור שעליהם היא נשענת. אם לבן אנוש אין באמת אפשרות לדעת את סודות האלוהים מניין שואב המספר את ידיעותיו על מה שהתרחש בעולם של מעלה? [...] הסיבה האמתית לסבלו הנורא של איוב אינה מעל לתפיסה האנושית. אין כל צורך לדעת אפילו דבר אחד מן הדברים הנפלאים הרבים שהזכיר ה' בנואמו כדי לעמוד על סוד סבלו של איוב. האלוהים, שדרכיו אינן טובות תמיד, פשוט רצה לראות אם איוב יתמסר אליו אפילו בהיותו רודן עריץ ואכזרי, ולא רק בהיותו אל טוב ומטיב.

C. F. Alford, *Job, Abjection, and the Ruthless God*, *Psychoanalytic Review* 96, (2009), pp 446

אילולא אלוהים היה אלוהים, היינו מכנים אותו אנוכי, אגוצנטרי, נרקסיסטי, מי שמשמש באחרים כאמצעי להאדרה עצמית [...] אלוהים הוא אלוהים ולכן קטגוריות אלה אינן ישימות.

ד' פרנקל, 'דמותו של האלוהים בספר איוב', שנתון לחקר המקרא והמזרח הקדום כב (תשע"ג)

במאמר זה אנסה להראות שקביעה זו של אלפורד קולעת לגמרי, אך אין כל סיבה לסגת מאפיון זה על סמך הטיעון שאלפורד מציג בהמשך דבריו, ש'אלוהים הוא אלוהים, ולכן קטגוריות אלה אינן ישימות'. [...] ייתכן מאוד שהתמונה שתעלה מן הניסיון להבין את אופיה של דמות האל תתברר כקשה וכלא נוחה, אין בכך כדי להצדיק הימנעות מעצם הניסיון.

6. חוסר טעם בחייו:

קהלת פרק ד

(א) וְשִׁבְתִּי אֲנִי וְאָרְאָה אֶת כָּל הָעֲשָׂקִים אֲשֶׁר נַעֲשִׂים תַּחַת הַשָּׁמַשׁ וְהִנֵּה דִמְעַת הָעֲשָׂקִים וְאִין לָהֶם מְנוּחַם וּמִיֵּד עֲשִׂיקָהֶם כָּח וְאִין לָהֶם מְנוּחַם: (ב) וְשִׁבְחִי אֲנִי אֶת הַמַּתִּים שֶׁכָּבֵר מִתּוֹ מִן הַחַיִּים אֲשֶׁר הֵמָּה חַיִּים עֲדֻנָּה: (ג) וְטוֹב מִשְׁנִיָּהֶם אֶת אֲשֶׁר עֲדָן לֹא הָיָה אֲשֶׁר לֹא רָאָה אֶת הַמַּעֲשֶׂה הַרְעֵ אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ:

קהלת פרק ו

(ג) אִם יוֹלִיד אִישׁ מֵאָה וְשָׁנִים רַבּוֹת יַחֲיָה וְרַב שְׁיָהִיו יְמֵי שְׁנָיו וְנִפְשׁוּ לֹא תִשָּׁבַע מִן הַטּוֹבָה וְגַם קְבוּרָה לֹא הָיְתָה לוֹ אִמְרָתִי טוֹב מִמֶּנּוּ: הַנְּפֹל: (ד) כִּי בַהֶבֶל בָּא וּבַחֲשָׁף יִלָּךְ וּבַחֲשָׁף שָׁמוֹ יִכָּסֶה: (ה) גַּם שָׁמֶשׁ לֹא רָאָה וְלֹא יָדַע נַחַת לָזָה מִזֶּה: (ו) וְאֵלֹהֵי חַיָּה אֶלְף שָׁנִים פְּעֻמִּים וְטוֹבָה לֹא רָאָה הֲלֹא אֶל מְקוֹם אֶחָד הַכֹּל הוֹלֵךְ:

מענה ד' מן הסערה לאיוב – איוב לח	ברכי נפשי – תהלים קד
איפה היית ביסדי ארץ...על מה אדניה הוטבעו.	(ה) יִסֵּד אֶרֶץ עַל מְכוּנֵיהָ בַּל תִּמּוּט עוֹלָם וְעֵד:
בשומי ענן לבושו וערפל חתלתו.	(ו) תִּהְיוּם כְּלַבּוּשׁ כְּסִיתוֹ עַל הָרִים יַעֲמְדוּ מֵיָם:
עד פה תבוא ולא תוסיף	(ט) גְּבוּל שְׁמַתְּ בַּל יַעֲבֹרוּן בַּל יִשְׁבּוּן לְכַסוֹת הָאָרֶץ:
להמטיר על ארץ	(יג) מִשְׁקֵה הָרִים מִעֲלִיזְתָּיו מִפְּרִי מַעֲשִׂיף תִּשָּׁבַע הָאָרֶץ:
להשביע שאה ומשאה ולהצמיח מצא דשא	(יד) מִצְּמִיחַ חֲצִיר לְבִהֵמָה וְעֵשֶׂב לְעִבְדַת הָאָדָם לְהוֹצִיא לָחֶם מִן הָאָרֶץ:
איזה הדרך ישכן אור וחשך אי זה מקומו	(כ) תִּשָּׁת חֲשָׁף וַיְהִי לִילָה בּוֹ תִרְמַשׁ כָּל חֵיטּוֹ יָעַר:
התצוד ללביא טרף וחית כפירים תמלא...אל אל ישועו יתעו לבלי אוכל	(כא) הַכְּפִירִים שְׁאֲגִים לְטָרֵף וּלְבִקֵּשׁ מֵאֵל אֲכָלָם:
כי ישחו במעונות ישבו	(כב) תִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ יֵאֲסֹפוּן וְאֵל מַעוֹנֹתֶם יִרְבְּצוּן:
הגד אם ידעת בינה	(כד) מֶה רַבּוֹ מַעֲשִׂיף ד' כָּלָם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ מְלֵאָה הָאָרֶץ קִינִינָה:
התשלח ברקים וילכו	(ל) תִּשְׁלַח רוּחְךָ יִבְרָאוּן וּתְחַדְּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה:
וימנע מרשעים אורם	(לה) יִתְמוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וְרִשְׁעִים עוֹד אֵינָם בְּרָכִי וְנִפְשֵׁי אֶת ד' הִלְלוּ יְהִ:

מלבי"ם, איוב פרק לח

מי זה - כבר בארתי בפתיחה שבזה עצמו שהתגלה ה' אליו, בזה עצמו מצא מענה על כל זוכו, הן על ההשגחה, הן על גמול הנפשות כנ"ל, וה' ענהו מן הסערה שבסערה זו שהפיל הבית על בניו והרס את ביתו, בזה בעצמו משגיח עליו עתה להשיבו אל נוהו, וכמ"ש חז"ל וזה כמ"ש שהקב"ה במה שמכה בה מרפא.

מצודות דוד

ויקרא - כאומר והבנות הנה נתכפלו בדבר היופי ונקראו בשמות ע"ש יופיים. ימימה - מאירה היתה כאור החמה. קציעה - ריחה היה נודף הקציעה של בושם. קרן הפוך - זוהר היה לה כאבן הפוך: